

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Acta Pacis Westphalicæ Publica

Oder Westphälische Friedens-Handlungen und Geschichte

Worinnen enthalten, was vom Monath April, biß zu Ende des Jahrs 1646.
zwischen Jhro Römisch-Kayserlichen Majestät, dann den Beyden Cronen
Franckreich und Schweden, ingleichen des Heiligen Römischen Reichs
Chur-Fürsten, Fürsten und Ständen, zu Oßnabrück und Münster gehandelt
worden

Meiern, Johann Gottfried von

Hannover, 1735

VD18 90103122

Epistola V. Scipioni Scaligero Equiti S. P. D.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-52163](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-52163)

EPISTOLA IV.

IOANNI FRISCHMANNO VIRO AMPLISSIMO COLLEGÆ MEO S. P. D.

Nisi Juno mea cum tua Venere Lucinæ sacris operata, certiori auspicio hoc est validioribus nixa argumentis tibi prolem, quam ego Pacem, prædixi. Profecto non adhuc in vado res est: & utraque spes decollare poterit. Vidisti ex plerisque meis literis, quam testitudine gradu procedat hoc pacificationis negotium. Quanquam ferenda esset mora, quæ modo certa conficiendæ tandem rei spe se interea sustentare posset. Ego semper in conventionione Gallorum cum Cæsare, plurimum momenti esse ad reliqua perficienda judicavi. Ex ea nihil adhuc mutatum. Maneat, quæ simul placuerunt; Batavorum cum Hispanis & horum cum Gallis concordiam, ut nuper ex Volmari ore scripsi, pro confecta habent Cæsarei; sed ut verum fatear, valde vereor, ne nimia credulitate sibi ipsis imponent. Comperit enim, Suecos paci adversos, bellum malle. Galli firmandæ sibi Alfatia pacem necessariam non ignorant. Suecorum præterea potentiam suspectam habentes & vix ultra ferentes arrogantem & imperiosam societatem, pace exarmandam ipsi judicant. At retrahunt splendidi & pene portentosi, felicitum armorum successus & majorum spes, & nunquam reditura Belgii occupandi occasio. Certe redintegrata in Galliis tributorum acerbitas, & nihil non hic tentatum, ne Batavi cum Hispanis transigant, Pacis argumenta non sunt.

Tetrastichon in Gallos quod misisti, suo sale placuit. Et nescias in hoc Deorum Concilio etiam Musis locum esse, sed procacibus illis, petulantibus, inverecundis; en hexastichon ejusmodi argumenti, pari licentia à quodam è Hispaniensi factione scriptum, redhostio:

Gallia vult Pacem: turbas tamen undique & arma
 Fœdera que in bellum continuanda ciet.
 Gallia vult Pacem: litesque ex lite recudit,
 Hoc est in media quarere nocte diem.
 Gallia vult Pacem: sed bellis implicat Orbem.
 Gallia da Pacem, vel dare velle nega.

Vale & me ama. Monasterii Cal. Decemb. Anno Chr. MDC XLVI.

EPISTOLA V.

SCIPIONI SCALIGERO EQUI TI S. P. D.

Postquam ita jubes, Illustrissime Scaliger, pertexam, quam orsus sum, telam,
 Et parere decet jussis, & grata jubentur.

Ex superioribus meis intellexisti, Cæsareanis cum Gallis convenisse, & Belgarum Fœderatorum cum Hispano negotium pro confecto haberi. Restabat igitur ad Pacis complementum, ut & Suecis satisfieret, & Imperii Ordines licibus finem imponerent, & Hispani cum Gallis transigerent. Nam ad hos tres articulos reducere soleo, quæ adhuc componenda supersunt, sepositis, quæ Carolum Lotharingum, Hassiæ Landgravium aliosque minorum gentium Deos concernunt, ut quæ sola Paci obstare nequeant. Fuere tria ista capita primum aggressis ardua variisque difficultatum nexibus prope in-

acces-

accessa, dein sentibus impedita & tractatu aspera: nec quicquam adhuc ad exitum spem promorum est, nisi quod audemus nondum desperare. Accedit Batavorum cum Hispanis pacificationi, quam confectam putabamus, injecta remora. Quæ cuncta nunc mihi exequenda video. Suecos æquas pacis leges subituros, tam religiosæ contestationes & sparsa solerti fama mandata à Regina moderationis plena ac liberam concludendorum Tractatum potestatem accepisse, persuadebant: sed præcipuè maligna æmulorum studia & si res verterent, formido; expectabantur Legati Suecici in hac urbe eò impatientius, quo majorem omnes ponendorum odiorum finiendique belli spem conceperant. Præcessit Oxenstiernium Salvius, 23. Octob. urbem ingressus. Sed statim constitit, præcipitis diligentia causam fuisse, Batavorum cum Hispanis ad metam currentia Fœdera sufflaminare, usque dum Sueci sua cum Cæsareanis promovissent. In quam rem Galli quoque operam suam haud inviti contulerunt. Subsecutus Collegam & Oxenstiernius 4. Novemb. magna omnium spe finiendæ rei, in qua tantum temporis laborum & impensarum insumptum fuisset. Eodem tempore utriusque Religionis Ordines, cum omni commercio diu abstinuissent, hortante Trautmansdorffio, alacribus, ut videbatur, animis & propensis in pacem studiis, ad intermissa negotia redierunt. Et quoniam mutuis libellorum concertationibus nihil profici apparebat, per delectos ab utraque parte colloquiis rem tentari placuit; sed statim omnia turbata, Oxenstiernius æmulatione incensus, quod Ordinum controversias, quarum arbitrium Suecis delatum dicebat, ab alii tractari, eamque causam Osnabrugâ, ubi ipse regnum tenet, Monasterium transferri videret, indignationem minimè celans, Osnabrugam se confestim rediturum minabatur. Et quanquam à Cæsareanis, à Gallis, Protestantibus, ut aliquot dies Monasterii subsisteret, rogari sustinuerat, & tandem precibus annuise videretur; tamen septimo, postquam advenerat, die, aperta media nocte urbis porta, qua Osnabrugam itur, se proripuit: nunciis postea ad Salvium missis, quibus ipse quoque reditum urgebat. Offendit arrogantia non Suecorum modo hostes, sed Fœderatos quoque & amicos, qui inde sinisterius de illorum hostiliis opinari ceperunt; Eo recidisse Imperii Ordinum res, ut si facere pacem possint, per Suecos non audeant; has esse asseverationes, solum Germaniæ libertatem suis armis quæri, ambitiose profitentium? Quid enim interesse, ipsi inter se dissidentes sine conciliatore eoriant, an aliorum interventu? Osnabrugæ an Monasterii? Nimirum non Germanorum causam verè agi, sed postquam Batavorum cum Hispanis, & eum iisdem, Gallorum & horum cum Cæsare concurrentes in pacem divertere nequeant, Ordinum saltem dissensiones foveri, prætextui futuras bello continuando, & Bavariæ, Bohemiæ, Silesiæ, aliisque Germaniæ Provinciis porro deprædandis. Difficillimum scilicet esse moderari fortunæ tam prodigiosa benignitate aspiranti, & stultitiæ proximum videri, sponte omittere tam opulentos victoriæ fructus. Sed frustra verebatur Oxenstiernius, quæ non eventura erant, etsi ipse consensisset. Nunquam infensus inter Ordinum delectos decertatum, nunquam magis contraria studia viguerunt in diversa intendentium: statimque ommissa spes, & utrisque inter se componendæ rei desperatione necessarium visum est, eam Trautmansdorffio & Salvio deferre. Qui petentibus prolixè operam & studium detulerunt, sed utrique credo interior cura fuit, de Suecorum Satisfactione transigere. Salvio, quia hoc præcipuè quærebatur, & Trautmansdorffio, qui nunquam non credebat, posse Gallos Suecosque præmiorum magnitudine ad prodendam sociorum causam invitari. Exhibuerunt igitur Sueci Cæsareanis 8. Novemb. Postulata sua, quorum summa est Citerior Pomerania & Rugia ac Wollina Insulæ, cum Episcopatu Caminiensi, Damma, & quicquid cis Oderam situm ad Ulterio-rem Pomeraniam pertinet. Præterea in illa Pomeraniæ parte, quæ Brandenburgico restituetur, jus succedendi, ubi familia Brandenburgica defecerit, & interea compensatio. Hæc ex Pomerania. Ex Mechlenburgensiditione

Civitatem portumque Wismariensem, cum duabus Præfecturis & Munimento quod à cete nomen habet; ac præter hæc Archi-Episcopatum Bremensem & Episcopatum Verdensem sibi vindicant; petuntque veteribus Dominis, Brandenburgico Electori, Friderico Holsato & Mechlenburgensi Duci reddi, quod æquum Cæsari videbitur. Responderunt biduo post Cæsareani, Suecis Citeriorem Pomeraniam, Rugiam, Bremensem & Verdensem ditionem (sed ea, qua nunc, Ecclesiastica conditione affectas) Wismariam cum portu & munitione; Electori Brandenburgico, Episcopatum Halberstadensem; Mechlenburgico Razeburgensem; nihil Holsatiæ Duci offerentes: cæteris quoque, quæ à Suecis petebantur, rejectis; Cavetur ultimo capite, ut si Electori & Mechlenburgico conditiones non placeant, bona cum gratia Cæsaris & Imperii, ac salva pace servare Suecis liceat, quicquid in utraque Pomerania & Mechlenburgensi Ducatu tenent. Quod majori prudentia à Cæsareis concessum, quam à Suecis petitum esse videtur. Nam acceptante Electore leges sibi dictas, pacem habebunt Austriaci alienis impensis comparatam. Præterea Suecorum ingenium, sui fiducia, aliorum contemptu prætumidum, ac duos una Provincia clausos Principes, & infociabilem potentiam reputantibus credere promptum est, haud duraturam concordiam; si vero rejiciat conditiones Elector, tamen interea pace, quam sibi pacifcent, Austriaci fruuntur, & ubi denuo bellum placebit (cui nunquam causæ derunt) jura sua Cæsari commodabit Elector. Ita vasro, & ut ita dicam ambidextro commento, ut cunquæ res ceciderit, novo in Suecos bello semina, & occasiones perstruuntur revocato veteris prudentiæ exemplo, quo Romani Armeniam, turbandis Barbarorum animis, specie largitionis præbuerunt. Rescripserunt Sueci Osnabrugâ 25. Novemb. ad Legatos Gallicos, restitutionem Ulterioris Pomeraniæ cum Episcopatu Caminensi & Colbergâ, & quicquid præterea in ditione Brandenburgensi suis præfidiis tenent, promittentes; more ipsis vicissim in pecunia numerata (cujus summam scripto non expressam ad duo decies centum mille Thaleros redigebant) satisfieret. Igitur placuit Cæsareanis & Gallis mittere, qui Electori Suecorum leges & parendi necessitatem denunciarent. Ii tuerunt Plettenbergius & Sanctus Romanus, Barones, qui ante hoc quadriduum Hagam Comitum, ubi Elector apud Principem Arausionensem & sponsam Aloysiam hospitatur, abierunt. Quæ referent responâ, scribam, cum primum intellexero.

Dum hæc Cæsareos inter & Suecos præcipuo studio geruntur, de Statuum quoque controversiis colloquium inter Trautmannsdorffium & Salvium, cui aliquot à Statibus delecti intererant, ceptum est; bis tentata concordia via, irrito conatu & desperato successu, nihil à Catholicis ultra priora concessum: ad verba Trautmannsdorffii, imperiosa, dictatoria, tanquam victis leges diceret, & ad Danubium in Bohemia ubique triumpharet Cæsar, tacente plerumque Salvio, aut rigide contradicente. Quæ res præcipue Protestantes exterruit, magnifica Suecorum promissa & prope unicum spem suam evanescere cernentes. Metusne & sollicita presentium futuri que reputatio, an propriarum ratio utilitatum, an utrumque subitum istud gelu pectoribus Suecorum injecerint, ut quisque volet, credat. Non deerant, qui Gallicas artes suspectabant, aliaque à prioribus, consilia deprehendere sibi videbantur. Hactenus Austriacæ potentiæ, cui Catholicorum opus subservire sciebant, Suecorum & Protestantium fortunas opposuisse; At ex quo Suecos à minus quam mediocribus initiis ad maximam potentiam summamque auctoritatem conscendisse, & Protestantium res, postquam pace reffloruerint, per se satis validas, ubi cum Suecis coalescent, sibi quoque & in universum Catholicæ rei formidulosas, vident: vereri, ne suo sibi jumento malum arcessant, foveantque potentiam in suam aliquando perniciem prorupturam; Ex diverso credere

dere satis attenuatas Austriacorum vires, nec sibi ultra metuendas; ita metum metu pelli, apud credentes, majus sibi & Religioni periculum à futura Svecorum & Sociorum Protestantium magnitudine, quam à præfenti Cæsaris & Austriacorum fortuna imminere; Inde Cæsareis conventorum constantia fiduciam, Catholicis occultis suggestionibus audaciam, Svecis & Protestantibus pacis necessitatem in gerendo formidinem injicere. Confirmabat hanc opinionem, quod in nupero cum Gallicis Legatis colloquio, Cæsaris ipfius liberalitatem restringi; Pacificationis Pragensis capita, quæ Protestantibus favent, cavillationibus eludi; Duci Württembergico transactionem cum Cæsare, eidem aliisque usurpata post Tractatum Passaviensem Bona Ecclesiastica, quæque alia vetera novis pactis aut legibus abolita, objici animadverti. Sed vanas male solertium hominum conjecturas & candorem Gallorum monstraverunt, quæ secuta sunt. Manent, quæ cum Cæsareanis pepigerunt; Svecorum commoda non minus quam sua propellunt: Ipsi Statibus Imperii ponendis diffidiis assidui hortatores sunt: & constat, paucos ante dies Longævillæ Ducem Episcopo Osnabrugensi, qui præcipuus Catholicæ factionis incensor habetur, imprudentiam & pertinaciam exprobrasse. Eisdem de Republica sensus in Serventio noscas. Solus Memmius fortasse, purpurei galeri, quem ambire dicitur, & demerendi Pontificis studio, Protestantibus iniquior habetur. Et hic erat, qui illis, quos dixi, sermonibus usus fuerat; postquam Trautmannsdorffii colloquio cum Salvio nihil profectum. Catholici 21. Novembr. novas condiciones scripto proposuerunt, quas quia typis impressæ publicè extant & ad vos perlatas non dubito, hic non expono, videntur sane multum prioribus mitiores: & vix est, ut tam parvo distantes non coëant. Quod ut promptius fieret, omnes Protestantium Legati Osnabrugam se contulerunt de responso deliberaturi, ubi adhuc degunt. Tractatus Hispanicus cum Gallis initio tantis involutus difficultatibus videbatur, ut pro conclamato à plerisque haberetur. Verum tam egregia Batavorum opera tamque indefessum fuit studium in lævigando adeo scabeoso negotio, ut aliquamdiu summam de rei exitu spem nobis fecerint, quibus Actorum interior notitia contigit. Sed denuo novis impactum scopulis rupturam minatur, vel, ut dicam quod res est, plane ab exitu Tractatus Batavici pender. Nimirum ad pacem inclinantes Gallos retrahit fortunæ obsequium, & difficilis illius moderatio, & haud incerta toto Belgio Hispanico potiundi spes; ut minime dubium sit, si Imperii Germanici causam ab Hispanicis rationibus commodisque unquam separari contingeret, pacem cum Cæsare, bellum Hispanicæ Regi facturos. Ad cujus belli societatem Batavos consilio, hortatu, promissis & omni arte attrahere nituntur. Rediere tres Legati ex Conventu Hageni 28. Novembr. & pacem sibi omnibus probatam mox signandam publicandamque nemo non credebatur. Postquam igitur Galli Provinciarum decretum retractari, inclinatosque ad pacem animos fisci non posse animadvertunt, egregiam artem commenti sunt, quâ oblique retardarent (usuri deinde temporis beneficio) quæ convellere non poterant. Ajunt, Hispanos rerum suarum necessitatibus coactos ad pacem descendere; resumpturos arma, ubi vel suis viribus fident, vel Galliam Belgiumve intestino aliquo motu concussum bello patere putabunt. Igitur adversus infidam pacem præsidium in tempore parandum; federe inter utrumque populum, adversus hostem alterius aut utriusque tranquillitatem aliquando laceßere aufurum, pacto. Non denuunt Batavi fedus bellicæ societatem, ubi Hispani in Gallia aut Belgio arma moverint; Verum ad Catalaunorum causam sustinendam & cæteris in Hispaniis & Italia possessa Gallis tuenda, Rempublicam Batavam obstringi non posse; id neque rebus suis conducere, nec æquum videri. Constans rumor est, præter hanc injectam negotio moram, acrius Gallos Hollandorum modestiam aggredi: oblati Dunckerka, Gravelinga, Cortrico, & postquam Hispano eripientur, Antvverpia & Lovania: Præmiorum magnitudine pacis cupidinem vincere, & præsentium utilita-

rum splendore à futuri periculi contemplatione avertere animos cupiunt. Dum hæc scribo, nunciatur mihi, Servientium perendie Hagam abiturum, qui omnem sine dubio movebit lapidem, ut composita turbentur. At si sapiunt, ea sibi donari intelligent Batavi, quæ precario possidentibus, quando volent, eripient Galli; alteri validiorum societate minores: & nunquam se cure teneri partem rei, cujus alteram potentior tenet. Vale Monasterii 8. Decembr. 1646.

EPISTOLA V.

SCIPIONI SCALIGERO EQUIITI S.P.D.

Omnia in pejus ruere videntur. Pacem aut nullam habebimus, aut nec tutam facis & honestam, cum nihil non tentassent Hispani, ut post Legatorum Hollandicorum regressum, ad exitum perducerent quæ utrinque placuerant: tamen contra nitentibus incredibili studio & violenta quadam importunitate Gallis, eo res recidit, ut Batavi Hispanis tandem denunciarent, non se posse conventa signare, nisi cum Gallis eodem tempore pax fiat. Et ferebantur eodem tempore, præter jam concessa, etiam Geldriæ reliqua & Limburgi Ducatum sibi postulare: plerisque suspicantibus, peti ista nulla obtinendi spe, sed causam bello, & honestando novo cum Gallis fœderi. Hagam abiit Servientus, auro, promissis, & ejecto Hispano, minus periculi plus potentiæ ostentando, constantiam Belgarum expugnaturus. Præter illos, quos superiori Epistola arietes admoveri dixi, fama est, id quoque Gallos proposuisse, ut quicquid Belgium Fœderatum inter & Galliam provinciarum jacet, Fœderatorum armis quæsitum, Carolo Lotharingo tradatur; amovendis suspitionibus simul, ut isto pretio Lotharingum Galli sine æmulo & invidia retineant. Interea Hispanorum quoque cum Gallis colloquia frequentantur, speciosa pacis jactatione, nullo effectu. Quidquid Hispaniæ Regi armis suis ablatum in Belgio, Hispania, Italia, id omne sibi deposcunt Galli: Civitates præterea, Leodiensis olim ditionis, Philippolim, Caroli montem, Mariæburgum; totam Arresiam, Aira Bassea, & S. Andomari oppido exceptis, Siricum & Longovicum Luxemburgi, Polimum, Lugdunum & Juxium Burgundiæ oppida: Espinoji, Burnonvillji, aliorumque in Belgio Procerum, qui Gallicas partes juvissent fovissentve, restitutionem: & alia minoris momenti. Concedunt Hispani, quicquid Galliæ Rex ubivis terrarum extra Italiam tenet, loca omnia ad Allobroges spectantia restitunt, ea conditione, ut Galli Casalam cæteraque Mantuani juris reddant. Gallicæ factionis in Belgio Proceres, famæ, bonis, dignitatibus restitunt. Catalaunis XXX annorum inducias largiuntur. Lusitaniam nullam fieri mentionem audio: fortasse utriusque omisisse curam ejus videri volunt, quanquam Hispanicæ magnitudinis æmulum sustinere, & Batavicæ Paci bellum Lusitanicum substituere Galli cupiant; Hispanis, modo aperto cum Gallis Batavisque bello liberentur, viros armorumque apud solos Lusitanos facere certamen non abnuentibus. Protestantium Legati Osabrugæ degunt, haud sanè magno profectu. Deliberatum est de responso Catholicis dando; sed eo successu, ut infelici quorundam diligentia tricarum nodorum que nexendorum neque modus neque finis appareat. Quo accedit, quod Sveci aperte testati sunt, agre laturos, si concordia Ordinum ipsorum Satisfactionem præterverisset. Misera omnino, ne dicam pudenda conditio, non nisi alieno arbitrio pacem aut bellum habere licere? Fuerunt Plettenbergius & Sanctus Romanus apud Electorem Brandenburgicum, quorum hic, Gallorum nomine, loco Halberstadiensis Episcopatus à Cæsarianis in relictæ Pomeraniæ compensationem oblato, spem post Administratoris Saxoniam mortem in Archi-Episcopatum Magdebur-